

Rommelen met je identiteit

Landelijk scholierenonderzoek naar de aard en de omvang van de falsificatie
van legitimatiebewijzen door jongeren

Utrecht, maart 2005

Rommelen met je identiteit

Uitvoerder: STAP (Stichting Alcoholpreventie)
Mede in opdracht van: de Evangelische Omroep en Trouw

COLOFON

© Stichting Alcoholpreventie

Auteur: J. Mulder

Postadres STAP
Postbus 8181
3503 RD Utrecht
E-mail: stap@alcoholpreventie.nl

www.alcoholpreventie.nl

Kantoor Utrecht STAP
Ravellaan 88
3533 JP Utrecht
Telefoon: 030-6565041
Fax: 030-6565043

maart 2005

Bestelnummer: U.2005.07

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	5
INLEIDING	7
ONDERZOEKSOPZET	9
METHODEN EN TECHNIEKEN	9
DE SELECTIE VAN DE STEEKPROEF	9
DATAVERZAMELING	9
DEMOGRAFISCHE VARIABELEN	10
ONDERZOEKSRISULTATEN	11
DE LEGITIMATIEPLICHT	11
UITGAAN	11
LEEFTIJDGRENZEN.....	12
HET GEBRUIK VAN VALSE LEGITIMATIEBEWIJZEN	13
BELANGRIJKSTE RESULTATEN	17

Inleiding

Het alcoholgebruik onder tieners onder de 16 jaar neemt toe blijkt uit recent onderzoek van het Trimbos-instituut¹. De meeste jongeren (54%) op het voortgezet onderwijs die drinken doen dit thuis of bij vrienden blijkt uit dit onderzoek. Daarnaast drinkt bijna eenderde van de jongeren (31%) van 15 jaar uit het voortgezet onderwijs in uitgaansgelegenheden. Omdat aan jongeren op deze leeftijd wettelijk gezien nog geen alcohol verkocht mag worden. STAP (Stichting Alcoholpreventie) heeft signalen gekregen dat jongeren frauderen met legitimatiebewijzen om op deze wijze aan alcohol te komen tijdens uitgaan. Mede in opdracht van de Evangelische Omroep en de Trouw heeft STAP een onderzoek uitgevoerd naar de omvang van deze identificatiefraude.

Hoofdvraag van dit onderzoek is:

Wat is de omvang van het gebruik van valse legitimatiebewijzen om aan alcohol te komen of om uitgaansgelegenheden binnen te komen onder jongeren?

Naast de hoofdvraag zijn de jongeren ondervraagd over de nieuwe legitimatieplicht die sinds januari 2005 geldt. Aan de jongeren die gebruik maken van een vals legitimatiebewijs is gevraagd op welke wijze zij gebruiken maken van een vals legitimatiebewijs. Het onderzoek is uitgevoerd begin 2005 en 820 respondenten hebben er aan meegewerkt.

¹ Monshouwer, K., Dorsselaer van, S., Gorter, A., Verdurmen, J., Vollebergh, W. (2004). *Jeugd en riskant gedrag: Kerngegevens uit het peilstationsonderzoek 2003*. Utrecht: Trimbos-instituut

Onderzoeksopzet

In de volgende paragrafen worden de methode van onderzoek, de selectie van de steekproef, de dataverzameling en de demografische kenmerken van de respondenten besproken.

Methoden en technieken

Als methode van onderzoek is gekozen voor een schriftelijke enquête. De vragenlijst bestaat uit 12 gesloten en 3 open vragen met betrekking tot het gebruik van legitimatiebewijzen.

De jongeren hebben anoniem deel kunnen nemen aan de enquête en zijn niet verplicht geweest tot het invullen van de vragenlijst. De vragenlijsten zijn afgenomen op middelbare scholen. Alle scholen zijn bezocht tussen februari en maart 2005.

De selectie van de steekproef

Aan het onderzoek hebben 820 respondenten deelgenomen. Geen van de respondenten heeft geweigerd de vragenlijst in te vullen. De betreffende scholen zijn via de 'Schoolkeuzegids'² geselecteerd. Bij de selectie van scholen is rekening gehouden met een optimale spreiding door Nederland. Er is getracht in verschillende provincies scholen te bezoeken, zowel in (rand)steden als in middelgrote plaatsen.

De vragenlijsten zijn uitsluitend afgenomen onder jongeren uit 2^e, 3^e en 4^e klassen van de middelbare school. Daarnaast is getracht een goede afspiegeling van de verdeling in het Nederlandse onderwijs te creëren. Dit is gedaan aan de hand van verdeling/selectie naar opleidingsniveau, schooltype en demografische variabelen. Hierbij is gebruik gemaakt van gegevens uit het 'Jaarboek onderwijs in cijfers 2005' van het Centraal Bureau voor de Statistiek³.

Dataverzameling

De vragenlijsten zijn per klas in ongeveer 10 minuten afgenomen, vaak aan het begin van een les en in de meeste gevallen in een les Maatschappijleer. Het afnemen van vragenlijsten heeft altijd binnen het reguliere schoolrooster plaatsgevonden.

Zowel tijdens het afnemen als het verwerken van de vragenlijsten zijn signalen opgevangen dat sommige respondenten moeite hadden met het beantwoorden van twee vragen. Het gaat om de vragen of men wel eens een legitimatiebewijs heeft vervalst of die van een ander heeft gebruikt om een uitgaansgelegenheid binnen te komen en of men dit wel eens heeft gedaan om alcohol te kopen. Het lijkt zo te zijn dat respondenten bij voorbaat liever niet bevestigend antwoorden op bovenstaande vragen. Hoewel gepoogd is tijdens de korte inleiding voor afname van het onderzoek de vertrouwelijkheid te benadrukken dient, vanwege de gevoeligheid van dit onderwerp die merkbaar was bij de jongeren/respondenten, voorzichtigheid te worden betracht bij de interpretatie van de resultaten.

² Zie website: www.schoolkeuzegids.nl

³ Centraal Bureau voor de Statistiek; Mares, A.M.H.M (hoofdred.) *Jaarboek onderwijs in cijfers 2005. Feiten en cijfers over het onderwijs in Nederland tot november 2004*. Den Haag: Kluwer

Demografische variabelen

Door de verdeling van kenmerken, zowel op persoonlijk gebied als op het gebied van de school, heeft de steekproef in dit onderzoek een heterogeen karakter.

Zoals eerder vermeld is met de keuze van scholen rekening gehouden met de verdeling naar schooltype. Er zijn middelbare scholen bezocht met een openbaar en een bijzonder karakter. Ook is rekening gehouden met de verdeling naar opleidingsniveau. Leerlingen van het VMBO, HAVO en VWO is gevraagd deel te nemen. Voor het VMBO geldt dat zowel leerlingen van de Kaderberoepsgerichte Leerweg als van de Theoretische Leerweg deel hebben genomen. 45% van de respondenten volgt een VMBO opleiding, 29,5% van de respondenten volgt een HAVO opleiding en 17% een VWO opleiding. Op enkele van de bezochte scholen vormt de 2^e klas onderdeel van de basisvorming. Op deze scholen bestaan gecombineerde HAVO/VWO klassen. Dit aandeel bedraagt 8,5%. Vragenlijsten zijn afgenomen in 2^e, 3^e en 4^e klassen.

Van het totaal aantal klassen dat is bezocht vormen 2^e klassen 34% van het totaal. 3^e klassen hebben eveneens een aandeel van 34% en 4^e klassen een aandeel van 32%. In deze klassen bevinden zich jongeren in de leeftijd van 13 t/m 17 jaar. Het grootste gedeelte van de respondenten (ruim 50%) was 14 of 15 jaar.

Jongeren van scholen in diverse plaatsen in Nederland hebben deelgenomen. Er zijn scholen bezocht in: Amersfoort, Amsterdam, Assen, Breda, Groningen, Lelystad, Nijmegen, Rotterdam, Tilburg, Utrecht en Zwolle. Er is een vrijwel gelijke verdeling naar geslacht. Onder de 820 respondenten bevinden zich 412 jongens en 408 meisjes.

Onderzoeksresultaten

De onderzoeksresultaten zijn onderverdeeld in 4 categorieën. Resultaten met betrekking tot de legitimatieplicht, het gebruik van valse legitimatiebewijzen, de frequentie van uitgaan en het functioneren van leeftijdsgrenzen in de praktijk. In de volgende paragrafen worden de resultaten per categorie besproken.

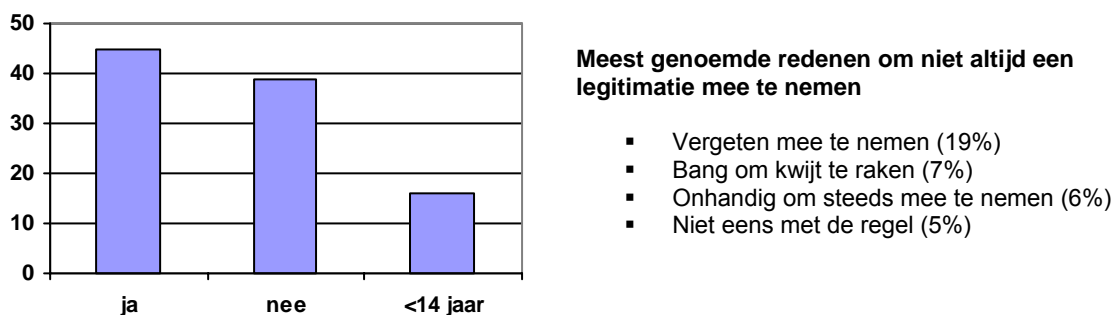
De legitimatieplicht

Sinds 1 januari 2005 geldt de legitimatieplicht voor iedereen van 14 jaar en ouder. Dit betekent dat iedereen van 14 jaar en ouder altijd een geldig legitimatiebewijs bij zich moet hebben. Aan de jongeren is gevraagd in hoeverre ze op de hoogte zijn van deze legitimatieplicht. Vrijwel alle respondenten (99%) geven aan hiervan op de hoogte te zijn. Voor een procent van de respondenten geldt dat ze niet van het bestaan van de legitimatieplicht afweten. Nagenoeg alle respondenten van 14 jaar en ouder beschikken over een geldig legitimatiebewijs (95%). Vijf procent van de respondenten geeft aan niet over een geldig legitimatiebewijs te beschikken.

Over het nut van de legitimatieplicht zijn de meningen van jongeren verdeeld. Iets minder dan de helft van de respondenten (42%) vindt het niet goed dat deze plicht is ingevoerd. Ongeveer eenzelfde percentage (41%) vindt het juist wel goed dat de legitimatieplicht bestaat. Ongeveer een zesde van de respondenten (17%) heeft geen uitgesproken mening op dit punt.

Op de vraag: 'heb je sinds 1 januari 2005 altijd een legitimatiebewijs bij je?' antwoordt minder dan de helft van de respondenten (45%) bevestigend. Ongeveer een zesde van de respondenten (16%) is nog geen 14 jaar en hoeft nog geen legitimatiebewijs bij zich te dragen. Het overgebleven deel (39%) van de respondenten heeft niet altijd een legitimatie bij zich.

Figuur 1: De legitimatieplicht in de praktijk: hoeveel jongeren dragen altijd een legitimatiebewijs bij zich (in procenten)

Uitgaan

Bijna een kwart van de respondenten (22%) gaat nooit uit. Een kleine groep gaat ongeveer 1 keer per jaar uit (5%). Iets meer dan een kwart van de respondenten gaat meerdere keren per jaar uit (28%). Ongeveer een op de vijf respondenten (19%) gaat maandelijks uit. Eenzelfde groep (20%) gaat wekelijks uit. Slechts een kleine groep respondenten gaat meerdere keren per week uit (6%). In de resultaten met betrekking tot het vervalsen van legitimatiebewijzen zal rekening worden gehouden met het gegeven dat meer dan de helft van de respondenten (55%) nog niet of nauwelijks uitgaat.

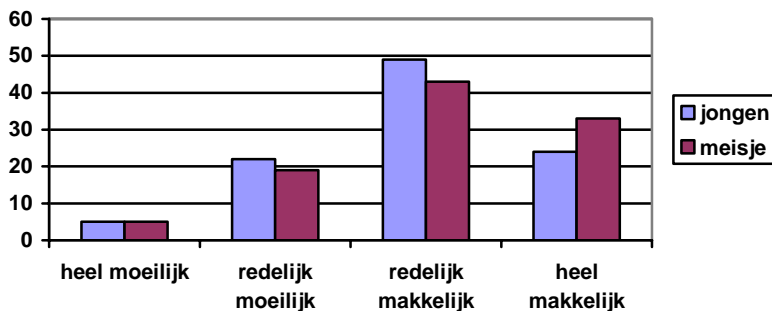
Leeftijdsgrenzen

Voor de verkoop van alcoholhoudende drank gelden in Nederland leeftijdsgrenzen (Drank- en Horecawet). Zwak alcoholhoudende drank (percentage alcohol < 15%) mag alleen aan jongeren boven de 16 jaar worden verkocht en sterk alcoholhoudende drank (percentage alcohol $\geq 15\%$) alleen aan jongeren van boven de 18 jaar. Vrijwel alle jongeren zijn op de hoogte van deze leeftijdsgrenzen (99%). Slechts een procent van de respondenten is hiervan niet op de hoogte.

Ruim een kwart (28%) van de respondenten vindt de leeftijdsgrens van 16 jaar voor de verkoop van zwak alcoholhoudende drank te streng. Ongeveer een op de veertien respondenten (7%) vindt deze grens te soepel. Een ruime meerderheid van de respondenten (65%) vindt de huidige leeftijdsgrens goed.

De jongeren is ook gevraagd of het voor jongeren onder de 16 jaar moeilijk is om in een uitgaansgelegenheid aan alcohol te komen. De respondenten hebben aangegeven hoe moeilijk het volgens hen voor een meisje is en hoe moeilijk het voor een jongen is.

Figuur 2: Hoe moeilijk is het om als jongere onder de 16 jaar aan alcohol te komen (in procenten)

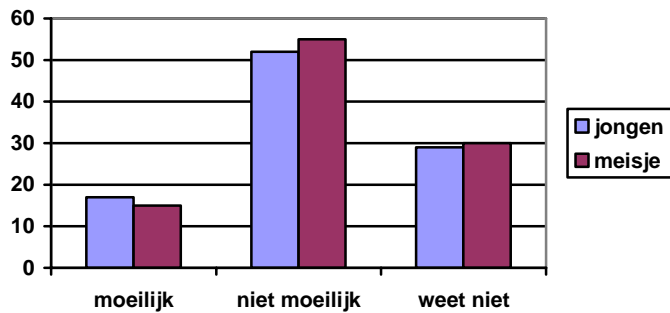
Uit figuur 2 blijkt dat iets minder dan driekwart van de respondenten (73%) aangeeft dat het voor een jongen onder de 16 jaar redelijk tot heel makkelijk is om alcohol te kopen. Slecht iets meer dan een kwart van de respondenten (27%) geeft aan dat dit redelijk tot heel moeilijk is.

Voor meisjes zijn de resultaten vergelijkbaar. Iets meer dan driekwart van de respondenten (76%) geeft aan dat het voor een meisje onder de 16 jaar redelijk tot heel makkelijk is om alcohol te kopen. Slecht iets minder dan een kwart van de respondenten (24%) geeft aan dat dit redelijk tot heel moeilijk is. Slechts vijf procent van de respondenten geeft aan dat het voor jongeren heel moeilijk is om aan alcohol te kunnen komen.

Veel uitgaansgelegenheden in Nederland hanteren bij de entree leeftijdsgrenzen. Deze grenzen variëren per gelegenheid maar liggen meestal bij de leeftijd van 16 of 18 jaar. Aan de jongeren is gevraagd of ze het makkelijk vinden om uitgaansgelegenheden binnen te komen waarvoor ze nog niet oud genoeg zijn. Meer dan de helft van de respondenten (54%) vindt het makkelijk om deze gelegenheden binnen te komen ondanks dat ze nog niet oud genoeg zijn. Ongeveer een zesde (17%) van de respondenten vindt dit niet makkelijk. Iets minder dan eenderde van de respondenten (29%) heeft geen mening over dit standpunt of weet het niet.

Als we de resultaten splitsen naar geslacht blijven de percentages ongeveer gelijk.

Figuur 3: Hoe moeilijk is het om een kroeg binnen te komen als je nog niet oud genoeg bent (in procenten)

Uit figuur 3 blijkt dat meisjes (55%) het iets makkelijker vinden een uitgaansgelegenheid binnen te komen als ze nog niet voldoen aan de leeftijdsgrens dan jongens (52%). Het verschil beperkt zich echter tot een niet significante drie procent ($p = .43$).

Het gebruik van valse legitimatiebewijzen

Iets minder dan de helft van respondenten (45%) heeft aangegeven een keer per maand of vaker uit te gaan. De volgende resultaten zijn gebaseerd op deze groep jongeren die soms of regelmatig uit gaat.

Het gebruik van valse legitimatiebewijzen om aan alcohol te komen

Een op de zeven jongeren (14%), die soms of regelmatig uitgaat, maakt gebruik, of heeft wel eens gebruik gemaakt van een vals legitimatiebewijs om alcohol te kunnen kopen. Meestal gaat het om legitimaties die zijn vervalst of om legitimaties die zijn geleend van een ouder iemand. De volgende legitimaties worden hiervoor het meest gebruikt:

Figuur 4: Percentage jongeren dat gebruik maakt, of heeft gemaakt, van een vals legitimatiebewijs om alcohol te kunnen kopen (n= 366)

Legitimatie van mezelf aangepast		Legitimatie van een ander geleend	
Identiteitskaart	16 respondenten (4,4%)	Identiteitskaart	15 respondenten (4,1%)
Paspoort	5 respondenten (1,4%)	Paspoort	4 respondenten (1,1%)
Meerdere legitimaties	3 respondenten (0,8%)	Meerdere legitimaties	2 respondenten (0,5%)
CJP pas	2 respondenten (0,5%)	Ander laten halen	1 respondent (0,3%)
Bus- of schoolpas	1 respondent (0,3%)	CJP pas	1 respondent (0,3%)
		Bus- of schoolpas	1 respondent (0,3%)
Totaal	7,4%	Totaal	6,6%

Verreweg de meeste respondenten (8,5%) maken gebruik van een geleende of aangepaste identiteitskaart om alcohol te kopen. Het paspoort staat op een tweede plek (2,5%). Een klein deel van de respondenten (1,3%) geeft aan over meerdere illegale legitimaties te beschikken. Overige niet officiële legitimatiebewijzen die worden gebruikt om alcohol te kunnen kopen zijn: CJP pas (0,8%) en de bus- of schoolpas (0,6%).

Het gebruik van valse legitimatiebewijzen om een uitgaansgelegenheid binnen te komen

Het aantal jongeren dat gebruik maakt van een vervalst of aangepast legitimatiebewijs om een uitgaansgelegenheid binnen te komen ligt aanzienlijk hoger. Bijna eenderde van de jongeren (31%) geeft aan gebruik te maken, of gebruik te hebben gemaakt van een dergelijk vals legitimatiebewijs. In figuur 5 staan de legitimaties die hiervoor het meest worden gebruikt.

Figuur 5: Percentage jongeren dat gebruik maakt, of heeft gemaakt, van een vals legitimatiebewijs om een uitgaansgelegenheid binnen te kunnen komen (n=366)

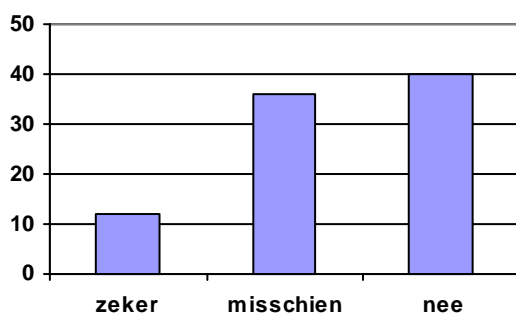
Legitimatie van mezelf aangepast		Legitimatie van een ander geleend	
Identiteitskaart	40 respondenten (10,9%)	Identiteitskaart	19 respondenten (5,2%)
Paspoort	22 respondenten (6,0%)	Paspoort	5 respondenten (1,4%)
Meerdere legitimaties	10 respondenten (2,7%)	Meerdere legitimaties	3 respondenten (0,8%)
Bus- of schoolpas	4 respondenten (1,1%)	OV/ brommercertificaat	2 respondenten (0,5%)
CJP pas	3 respondenten (0,8%)	CJP pas	2 respondenten (0,5%)
OV/ brommercertificaat	1 respondent (0,3%)	Bus- of schoolpas	1 respondent (0,3%)
Totaal	21,8%	Totaal	8,7%

Ook om een uitgaansgelegenheid binnen te komen maken de meeste respondenten (16,1%) gebruik van een geleende of aangepaste identiteitskaart. Het paspoort staat ook hier op een tweede plek (7,4%). Een klein deel van de respondenten (3,5%) geeft aan over meerdere illegale legitimaties te beschikken. Overige niet officiële legitimatiebewijzen die worden gebruikt om binnen te kunnen komen zijn: de bus- of schoolpas (1,4%), CJP pas (1,3%) en de OV kaart of het brommercertificaat (0,8%)

Gebruik van valse legitimatiebewijzen in de toekomst

Bijna de helft van de jongeren (48%) overweegt het komende jaar nog gebruik te gaan maken van een geleende of aangepaste legitimatie om een uitgaansgelegenheid binnen te kunnen komen. In figuur 6 zijn de antwoorden van de respondenten gespecificeerd in drie categorieën.

Figuur 6: Ben je het komende jaar van plan nog gebruik te gaan maken van een geleende of aangepaste legitimatie om een uitgaansgelegenheid binnen te komen (in procenten)

Ongeveer een op de acht jongeren (12%) geeft aan het komende jaar zeker nog gebruik te zullen maken van een vals legitimatiebewijs om een uitgaansgelegenheid binnen te komen. Ongeveer eenderde (36%) van de respondenten wil dit misschien nog gaan doen het komende jaar. Ongeveer eenzelfde groep zegt het komende jaar zeker niet gebruik te zullen maken van een valse legitimatie

om een uitgaansgelegenheid binnen te komen (40%). De overige twaalf procent zegt, om verschillende redenen, geen valse legitimatie nodig te hebben.

Belangrijkste resultaten

- Nagenoeg alle respondenten van 14 jaar en ouder beschikken over een geldig legitimatiebewijs (95%). Vijf procent geeft aan niet over een geldig legitimatiebewijs te beschikken.
- Iets minder dan de helft van de respondenten (42%) vindt het niet goed dat de identificatieplicht is ingevoerd.
- Ruim eenderde van de respondenten (39%) heeft niet altijd een legitimatie bij zich.
- Ruim een kwart (28%) van de respondenten vindt de leeftijdsgrens van 16 jaar voor de verkoop van zwak alcoholhoudende drank te streng. Ongeveer een op de veertien respondenten (7%) vindt deze grens te soepel. Een ruime meerderheid van de respondenten (65%) vindt de huidige leeftijdsgrens goed.
- Meer dan de helft van de respondenten (54%) vindt het makkelijk om uitgaansgelegenheden binnen te komen ondanks dat ze nog niet oud genoeg zijn.
- Een op de zeven jongeren (14%), die soms of regelmatig uitgaat, maakt gebruik of, heeft wel eens gebruik gemaakt van een vals legitimatiebewijs om alcohol te kunnen kopen. Verreweg de meeste respondenten (8,5%) maken gebruik van een geleende of aangepaste identiteitskaart om alcohol te kopen.
- Bijna eenderde van de jongeren (31%), die soms of regelmatig uitgaan, maakt gebruik of, heeft wel eens gebruik gemaakt van een vals legitimatiebewijs om een uitgaansgelegenheid binnen te kunnen komen. Ook om de kroeg binnen te komen maken de meeste respondenten (16,1%) gebruik van een geleende of aangepaste identiteitskaart.
- Bijna de helft van de jongeren (48%) overweegt het komende jaar nog gebruik te gaan maken van een geleende of aangepaste legitimatie om een uitgaansgelegenheid binnen te kunnen komen.